

УДК 780.646.1.071.4(47)“19/20”

Ігор Гавришкевич

доцент кафедри академічного живопису
Львівської національної академії мистецтв,
народний художник України, заслужений діяч
мистецтв України, член Національної спілки
художників України, лауреат Премії ім. Івана Труша
<https://orcid.org/0000-0002-4074-5248>

Личаківський некрополь: сторінки антропології пам'яті

Анотація. Стаття присвячена унікальній культурно-мистецькій пам'ятці – Історико-культурному музею-заповіднику «Личаківський цвинтар». Розглядається коротка історія заснування некрополя, подається загальна статистика пам'яток (поховань і надгробків), які належать до різних періодів історії Львова. Особливо звертається увага на ті меморіальні об'єкти, що мають особливу культурну і мистецьку вартість, зокрема авторства відомих скульпторів XIX – XX ст.: Г. Вітвера, братів А. і Й. Шімзерів, П. Евтельє, Ю. Марковського та ін. Зважаючи на велику кількість меморіальних місць, пов'язаних з видатними особистостями минулого, розглядаються вибрані музейні об'єкти одного з маршрутів Личаківського некрополя. Це дало змогу побачити в історичній ретроспективі долі багатьох знаних людей, представників різних національностей, родів діяльності, суспільних статусів. З-поміж них – відомі постаті, наприклад, В. Кшечунович, А. Бачевський, Л. Дунін-Борковський, Ф. Мазох, М. Бауер, М. Шок, М. Понінська, А. Гроттгер, А. та В. Манастирські, а також почесні львів'яни кінця XX – початку XXI ст. Історико-культурний та культурно-антропологічний підхід дали змогу побачити відомий в усій Європі некрополь як місце актуалізації високих культурних смислів, притаманних попереднім історичним періодам опосередковано через діяльність знаних особистостей.

Ключові слова: музей-заповідник, Личаківський некрополь, історична пам'ять, антропологія пам'яті, суспільний статус, надмогильний пам'ятник, меморіальна скульптура, художній образ, художній стиль.

Постановка проблеми та останні дослідження. Меморіальні місця і комплекси (місця поховань, кладовища, некрополі) за два останні десятиліття викликають підвищену увагу і вчених, і суспільства загалом. Для цього є кілька важливих підстав. По-перше, меморіальні місця мають значну сакральну та психоемоційну силу і відіграють важливе місце в морально-етичному кодексі українства. По-друге, місця поховань відомих людей набувають статусу символу для більших чи менших людських спільнот, нерідко в загальнонаціональному масштабі. По-третє, чимало меморіальних пам'яток є джерелом зацікавлення тими чи іншими сторінками історії, політики, науки, культури, а також різними аспектами приватного життя тих чи інших індивідуальностей. По-четверте, окрема категорія надгробних пам'ятників має мистецьку вартість і пов'язана з контекстом творчості видатних художників минулого або сучасності. Кожна із цих підстав стимулює постійну увагу відвідувачів Історико-культурного музею-заповідника «Личаківський цвинтар» до розширення знань про ті чи інші теми локальної або загальної історії.

Аналіз останніх досліджень. Про Личаківський цвинтар писало чимало львовознавців ще в першій половині XX ст. Спеціальну увагу цій темі приділили польські дослідники Ф. Яворський [8], М. Орлович [10], А. Мединський [9], М. Бачинська [6], українські історики і мистецтвознавці І. Крип'якевич, М. Голубець [2–3] та ін. Увага вчених до цієї меморіальної пам'ятки суттєво зросла у 1990-2010-х рр., про що свідчать публікації Г. Лупія [5], Л. Криси [4], Р. Фіголя, І. Гавришкевича [1], М. Нагая. Існує великий обсяг літератури, присвяченої окремим персоналіям, могили яких є на цьому цвинтарі.

Виклад основного матеріалу. Формування цвинтаря в локації сучасного Личаківського некрополя розпочалося з відомої історичної події 1772 р., коли Львів та всі терени Східної Галичини опинилися під політико-адміністративним протекторатом Австрійської монархії. Відповідно до нових порядків, за дорученням імператора Йосифа II 1783 р. міська управа була зобов'язана ліквідувати кладовища довкола міських храмів. Влада Львова не поспішала виконувати відповідний наказ, доки не отримала більш строгих адміністративних вказівок.

За межами околиць старовинного Львова, на узгір'ї, де ще від початку XVI ст. ховали знедолених міщан, 1786 р. офіційно відкрили Личаківський цвинтар. Саме від цієї дати починається історія одного з найбільших поховальних комплексів Європи, що 1990 р. отримав музейний статус.

Територія Личаківського цвинтаря має 86 ділянок (полів), а також п'ять меморіалів: Меморіал Української Галицької Армії, польські військові поховання періоду 1918–1919 рр., два радянські меморіали і меморіальний комплекс Української Повстанської Армії «Стіна Пам'яті». Поза тим, є два пантеони політв'язнів, репресованих і борців за Волю України, поховання січових стрільців УГА та польських повстанців 1863 р. Найдавнішою пам'яткою некрополя є надгробна плита 1675 р., перенесена з одного з прицерковних міських кладовищ.

Унікальність Личаківському некрополю, крім історичного значення, додає мистецька складова, оскільки тут реалізували себе видатні скульптори Львова та багатьох європейських міст – Відня, Парижа, Кракова та ін. Тут у спільному меморіальному просторі «зустрілися» таланти скульпторів Гартмана Вітвера, братів Антона та Йоганна Шімзерів, Павла Евтельє, Паріса Філіппі, Юліяна Марковського, Григорія Кузневича, Сергія Литвиненка, Євгена Дзиндри, Теодозії Бриж, Еммануїла Миська, Романа Романовича, Миколи Посікіри, Романа Петрука, Володимира Одрехівського, Василя Ярича і багатьох інших митців. Архітектуру Личакова формують 24 каплиці та майже 5000 гробниць. Елементами мистецької самобутності надгробків є понад 500 скульптурних композицій, при загальній статистиці близько 100000 поховань.

Широке інформативне поле поховань на Личаківському цвинтарі для мешканців і гостей Львова становить своєрідну універсальну енциклопедію, зі «сторінок» якої можна довідатися багато про історію і культуру України, Польщі та всієї Центрально-Східної Європи, а за стильовими особливостями скульптурних надгробків можна вивчати тенденції в розвитку мистецьких форм упродовж XIX – XX ст. Ознайомлення з окремими пам'ятками суттєво розширить відомості відвідувачів щодо тих чи інших почесних громадян міста. Кожен

з маршрутів стежинами цього цвинтаря-заповідника гортає нові сторінки культурної пам'яті майже двохсотлітньої історії України та всієї Європи.

Серед вишуканих каплиць другої половини XIX ст. найпомітніша каплиця родини вірменського походження за прізвиськом Кшечунович, збудована за проектом Романа Покутинського. Тут, над дверним прорізом вдало вписався орнаментальний мотив у вигляді дванадцятипелюсткової розетки. Серед дев'яти родинних поховань у підземній крипті найбільш znana в Галичині була постать Валеріана Кшечуновича (1790–1866), власника маєтків, який фінансував створення рільничих шкіл, заснував у Львові ветеринарну школу, а основні прибутки отримував від торгівлі збіжжям і волами.

На невеликій відстані можна побачити каплицю, стилістично схожу на попередню – побудовану наприкінці XIX ст., що була власністю заслуженої для Львова родини чеського походження Кісельків (поле 2). У склепі цієї сімейної каплиці поховано львівського підприємця-багатія, громадського діяча, мецената, власника пивоварні, який розпочинав своє фінансове сходження з миття пивних бочок на броварні, Кароля Кісельки (1830–1893). Свого часу він заснував водолікарню біля підніжжя Високого Замку. Тут, окрім інших шести членів цієї родини, спочиває медик, доктор наук Едвард Стжем'є-Стройновський (1848–1926), засновник львівської станції невідкладної медичної допомоги (1893). Обабіч ще одна, зовсім уже мініатюрна каплиця львівської родини Молендзинських (поле 2). Четверта, й остання на цьому полі, архітектурна споруда – родинна каплиця Адамських, у підземній крипті якої спочиває польський легіонер наполеонівської армії, власник кількох львівських кам'яниць, директор закладу для убогих Францішек Адамський (1794–1870).

Замикає цей ряд неоренесансна, прикрашена рослинним орнаментом каплиця, збудована за проектом архітектора Я. Шульца 1883 р. Цю споруду мавзолейного типу замовив після смерті своїх батьків галицький промисловець, виробник алкогольних напоїв Адам-Юзеф Бачевський. Традиції їх підприємства розпочалися із заснування 1782 р. маленької ґуральні – цеху з виготовлення горілки, що згодом

перетворилася на масштабне підприємство. Використовуючи найсучасніше на той час західноєвропейське устаткування та застосовуючи для реклами різноманітні пляшки та етикетки, А. Ю. Бачевський опанував світовий ринок. 1939 року під час бомбардування Львова німецькою авіацією цехи заводу знищено пожежею, а родина, перебравшись до Відня, заснувала нову фабрику й виробляє донині горілку, лікери, коньяки за давніми сімейними рецептами.

Позаду мавзолею Бачевських підноситься вгору шпилю неоготичної каплиці галицьких родин Лодинських і Моровських (поле 3). Окрім інших, тут спочивають Францішек Іллясевич (1807–1867), бургомістр Жовкви і Самбора, президент суду в Тернополі та доктор Людвик Іллясевич-Лодинський (1845–1919), адвокат.

Ближче до головного входу розташоване Поле почесних поховань, яке перебуває у завершальній стадії оздоблювальних робіт. Тут, зокрема, поховані:

Теодозій Старак (1931–1999) – філолог, редактор, перший посол України в Польщі; Іван Кандиба (1930–2002) – правозахисник, журналіст; Катерина Зарицька (1914–1986) – видатна громадсько-політична діячка, членкиня ОУН; Михайло Сорока (1911–1971) – політичний діяч, член ОУН, за освітою інженер-архітектор, який помер у таборі під час відбудовання 25-річного ув'язнення; Микола Дужий (1901–1955) – громадсько-політичний діяч, журналіст і редактор; Петро Дужий (1916–1997) – політичний діяч, поет, публіцист, редактор, автор двотомника «Степан Бандера – символ нації» [1, с. 41]; Роман Дашкевич (1892–1975) – громадсько-політичний і військовий діяч, генерал-хорунжий армії УНР. На цьому ж полі №67 поховані також відомі діячі мистецтва: Ніна Тичинська (1943–1989) – оперна співачка; Олег Сталінський (1906–1990) – артист балету, заслужений артист України; Євген Лисик (1930–1991) – театральний художник, лауреат Шевченківської премії; Борис Романицький (1891–1988) – драматичний актор, режисер, педагог; Надія Доценко (1914–1994) – драматична акторка, дружина Б. Романицького; Дем'ян Пелехатий (1926–1994) – диригент, педагог; Ростислав Братунь (1927–1995) – відомий поет, журналіст, громадський діяч. Один з тих, хто

в ранзі депутата Верховної Ради колишнього СРСР долучився до визнання українського національного прапора та герба; Василь Одрехівський (1921–1996) – скульптор, представник відомої родини лемківських народних різьбярів; Микола Бідняк (1930–2000) – легендарна особистість, живописець, графік, педагог, який, втративши обидві руки, зумів освоїти малярське мистецтво вустами і став досить заможним благодійником; Еммануїл Мисько (1929–2000) – скульптор, громадський діяч, педагог, ректор Львівської академії мистецтв, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка [1, с. 41–42]; Дмитро Крвавич (1926–2005) – відомий скульптор, педагог, мистецтвознавець, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка, один з авторів меморіалу УГА на Личакові; Ігор Кудин (1937–1992) – довголітній відповідальний секретар Львівського обласного товариства охорони пам'яток мистецтва і культури. На почесному місці – поховання знаменитого композитора, поета і співака Ігоря Білозора (1955–2000, поле № 2), трагічна смерть якого сколихнула всю національно свідому громадськість. Ігор Білозір 1979 р. став художнім керівником легендарного вокально-інструментального ансамблю «Ватра». Репертуар цього популярного гурту композитор збагатив такими яскравими, зворушливими музичними шедеврами, як «Пшеничне перевесло», «Мамина світлиця», «Джерело», «Перший сніг», «Чарівна врода», «Не сип, мила, скла», «Встань з колін, народе мій» та ін.

Далі серед розмаїття багатих мистецьких пам'ятників – велична гробниця Українських греко-католицьких єпископів і крилошан (поле № 6). Вона збудована 130 років тому, а 1998 р. була відновлена і, крім того, отримала доповнення у вигляді трьох едікул і мініатюрної балюстради. Серед 23-х українських духівників тут спочивають три митрополити: Григорій Яхимович, Спиридон Литвинович і Юліян Куїловський.

Вище гробниці греко-католицьких єпископів – велика усипальниця шляхетної родини Дунін-Борковських (поле № 6), споруджена 1812 р. Фундатором цієї найстарішої каплиці Личакова, зведеної у стилі пізнього класицизму, був граф Леонард-Вінцент Дунін-Борковський (1768–1839), онук чернігівського

козацького полковника, а згодом генерального обозного Війська Запорізького Василя Дунін-Борковського. Фасад споруди прикрашають чотири коринфські колони та дві античні постаті. У трьох підземних галереях каплиці знайшли вічний спочинок 22 представники роду Дунін-Борковських, серед яких відомі вчені, політики, прозаїки, поети, дослідники, а також австрійський міністр внутрішніх справ і намісник Галичини Агенор Голуховський (1812–1875).

Трохи вище, зліва від алейки – пам'ятник на похованні намісника Королівства Галичина і Лодомерія Франца фон Гауера (1757–1822, поле № 7). Передня частина крипти підноситься у формі алегоричної вхідної брами до потойбічного світу. Окрім вінця вічної слави з латинською епітафією усередині, учень визначного італійського майстра Антоніо Канови німецький різьбяр Антон Шімзер на бічні постаменти помістив двох левів-охоронців.

Наступна композиція, створена Антоном Шімзером, розташована на гробниці трьох родин: Тренклів, Брауерів та Вейглів (поле № 6), повертає нас до античних часів. На чолі трифігурної групи – давньогрецький бог сну Гіпнос із маковим букетом у правій руці. За легендою, він літав нечутно над землею і занурював людей у вічний сон. Друга постать, що схилилася у скорботній задумі, – чергова жертва Гіпноса, яку він веде за руку на суд Аїда в царство мертвих. Супроводжує їх і завершує цей похід у потойбічний світ юнак, який символізує велику втрату і душевний біль.

Ще інша кількафігурна група – на могилі Юліяни Неватер із Шабінгерів (поле № 6). Посередині реалістична постать молодої жінки, котра притримує рукою діадему, прикрашену зірочками – символами народження і життя. Ліворуч – богиня царства мертвих Прозерпіна, яка намагається цю корону зняти. Праворуч – маленький крилатий геній вказує пальцем на нагороду за праведно прожите земне життя – пальмову гілку, яка в давніх римлян символізувала перемогу.

Величний пам'ятник невідомого автора, виконаний у традиціях пізньобарокового мистецтва, на могилі графині Марії-Анни Понінської (з Калиновських, поле № 7), дами ордена Зірчастого Хреста, що померла 1797 р.

На постаменті бачимо набір християнської символіки і картуш у вигляді овального щита з геральдичними знаками вже згаданих шляхетних родів. На вершині п'єдесталу – поширений біблійний мотив: зло уособлене змією, яку розтоптала Матір Божа, стоячи на земній кулі. Сама ж змія обвиває земну кулю, затиснувши зубами гранат (у нас більше відомий як яблуко), яким колись спокусила Єву і Адама.

На куті поля № 10 – найстаріша надмогиляна плита Личаківського цвинтаря, датована 1675 роком, з написом старовірменською мовою. Оскільки ця вапнякова плита стоїть на бічному ребрі, то на протилежному її боці можна прочитати вже іншого змісту епітафію польською мовою і дату «1791» – рік смерті маловідомої нам Гертруди (з Мошинських), дружини кавалера Святого Цісарства Римського. Тут можна припустити, що той самий надгробок був використаний двічі з інтервалом у 116 років і, найімовірніше, був перенесений на Личаків разом з останками під час ліквідації кладовищ у середмісті Львова.

Біля плити височіє кількадеметровий, вкритий різноманітною символікою надмогильний пам'ятник ректорові Львівського університету, докторові медицини Францові Мазоху (1763–1845). На вершині обеліска крилата земна куля (алегорія плинності часу), обкручена змією, що схопила себе за хвіст (символ циклічності світу). Покійний галицький ескулап був членом масонської організації, тому й зустрічаються тут інші масонські знаки: трикутник, мак, усевидяче око. У родинному гербі на полі коронованого щита зображено обвитий змією посох давньоримського бога медицини Ескулапа, бо, ймовірно, Мазохи з давніх часів займалися лікарською практикою. Щоправда, онук Франца, Леопольд фон Захер Мазох (1836 – 1895), який до 12 років мешкав у Львові, потім у Празі, Граці та Відні, працював уже на науково-літературній ниві. Саме він був автором роману «Венера в хутрі».

3-поміж двох десятків різноманітних каплиць Личакова особливою є так звана «каплиця з химерами» родини Цетнерів, розташована на перетині алей. Зведена в неоготичному стилі за проектом відомого українського архітектора Івана Левинського, споруда, окрім християнських елементів, прикрашена

чотирма пашами міфічних тварин – гургулій. Ці химерні голови мають також практичне призначення: створення ефекту при скиданні з даху дощових і снігових вод через них. Праворуч оточений металевою огорожею саркофаг на похованні шляхтянки – Йоанни Баггофвунд (з Русковських). Бічне поле саркофага вкриває композиція: два ангели, що підносять вінок слави, сплетений з квітів. На бокових барельєфах зображені смолоскипи. На одному боці пам'ятника бачимо рельєф «Pietas» (благочестя) – жінка піднімає вгору складені руки. Протилежний бік прикрашений рельєфом «Charitas» (милосердя) – жінка пригортає до себе малих діточок.

Далі опиняємось навпроти творіння виступника Віденської академії мистецтв Йоганна Шімзера. Основа нагробка виконана у формі саркофага, оздоблена двома палаючими смолоскипами, між якими вміщений напис, присвячений похованій тут Агаті Странській (+1837). Угорі відтворено біблійний мотив Хресної дороги: страдницька постать Ісуса, який падає під тягарем хреста.

Минаючи алею, натрапляємо на саркофаг похованого тут Антонія Тарновського (1777–1843), генерал-майора цісарсько-королівського австрійського війська. Угорі скульптор П. Евтельє розмістив скульптуру лева, що спить. На вертикальних стінках саркофага рельєфно відтворено різноманітні військові символи та родинний герб Тарновських.

Наступний пам'ятник, встановлений на могилі львівського міщанина Михайла Шока (1793–1840), урізноманітнює серію біблійних мотивів Личакова. В едикулі ми бачимо статую архистратига Михаїла. Він завмер у поставі тріумфатора, готуючись свій піднятий меч опустити на голову крилатого диявола. З обох боків едикули розташовані скульптурні зображення ангелів, які оплакують померлого.

Найчисельнішу за кількістю фігур скульптурну групу Йоганн Шімзер розмістив на гробниці почесного громадянина Львова Матіаса Бауера (+1835). Очолює цю жалобну процесію дружина покійного, що зображена із п'ятьма маленькими діточками. Постать старшого хлопчика, вбраного в давньоримську туніку, – це персоніфікація Фердинанда Бауера (1825–1893), майбутнього військового міністра

австрійської імперії. Після смерті його тіло перевезли з Відня до столиці Галичини й урочисто поховали тут поруч із родичами.

Ліворуч, за кілька метрів від алеї, – пам'ятник на могилі відомого польського художника Артура Гроттгера (1837–1867), який здобув визнання як автор художніх циклів на військову тематику «Варшава», «Війна», «Польонія», «Літуанія». 1867 року помер від туберкульозу у Франції, а наступного року його наречена Ванда Монне перевезла останки свого коханого до Львова. Згодом скульптор Парис Філіппі оздобив гробницю романтичною композицією. Центральне місце тут займає постать скорботної дівчини, алегорія нареченої художника, позаду стоїть стилізований під дерево хрест, внизу сокіл, зламана палітра і ліра з розірваними струнами.

На протилежному боці алеї – у гробниці, завершеній погруддям митця, спочиває Антон Манастирський (1878–1969) – український живописець, народний художник України. Малював пейзажі, картини на теми українських народних пісень, автор численних графічних ілюстрацій до дитячих книжок, букварів і читанок. Поруч похований його син Вітольд Манастирський (1915–1992) – відомий живописець, педагог.

Висновки. Міське урядництво і політика, підприємництво і мистецтво, воєнна історія і література – ці та інші сфери людської діяльності «примирилися» поміж затишних алеї Личаківського некрополя, промовляючи до нових поколінь львів'ян і гостей міста глибокими етично-ціннісними смислами. Кожен маршрут дає можливість для екскурсантів пізнати нові сторінки антропології пам'яті, такої необхідної для українського суспільства в новій історичній реальності. Крім видатних імен, які навечно «прописані» на інформативних таблицях численних поховань, Історику-культурний музей-заповідник «Личаківський цвинтар» є скарбницею меморіальної пластики XIX – початку XXI ст., важливою складовою історії образотворчого мистецтва.

1. Гавришкевич І., Нагай М. Личаківський некрополь: малий маршрутний довідник музею «Личаківський цвинтар». Львів : Папуга, 2003. 94 с.
2. Голубець М. Пантеон Галицької Землі (Україн-

- ські могили на Личаківському цвинтарі). *Діло*. Львів, 22 жовтня 1932. № 235.
3. Голубець М. Пантеон Галицької Землі (Українські могили на Личаківському цвинтарі). *Діло*. Львів, 23 жовтня 1932. № 236.
 4. Криса Л., Фіголь Р. Личаківський некрополь. Путівник. Львів, 2006. 480 с.
 5. Лупій Г. Львівський історико-культурний музей-заповідник «Личаківський цвинтар». Львів : Каменяр, 1996.
 6. Baczyńska M. Przewodnik po cmentarzach Lwowskich Łyczakowskim i Janowskim. Lwów: nakładem Polskiego Towarzystwa Opieki nad Grobami Bohaterów, 1937.
 7. Ilustrowany przewodnik po Lwowie i powszechnej wystawie krajowej. Towarzystwo dla rozwoju i upiększenia miasta. Z drukarni W. Łozińskiego. (Zarządca W. J. Weber). Lwów, 1894.
 8. Jaworski F. Cmentarz Gródecki we Lwowie. Z 11 rycinami w tekście. Lwów: Nakł. T-wa miłośników przeszłości Lwowa, 1908. 49 s. : il.
 9. Medyński A. Ilustrowany przewodnik po cmentarzu Łyczakowskim. Lwów, 1937. 119 s. : il.
 10. Orłowicz M. Ilustrowany przewodnik po Lwowie ze 102 ilustracjami i planem miasta. Lwów; Warszawa, 1925. 275 s. : il.

References

1. Havryshkevych I., Nahay, M. (2003). Lychakivskyi nekropol: maliy marshrutnyy pidvidnyk muzeyu «Lychakivskyi tsvyntar». Lviv: Papuha, 94 s. [In Ukrainian].
2. Holubets, M. (1932). Panteon Halitskoyi Zemli (Ukrayinski mohyly na Lychakivskiy tsvyntari.). *Dilo*. Lviv, 235. [In Ukrainian].
3. Holubets, M. (1932). Panteon Halitskoyi Zemli (Ukrayinski mohyly na Lychakivskiy tsvyntari.). *Dilo*. Lviv, 236. [In Ukrainian].
4. Krysa L., Fihol, R. (2006). Lychakivskyi nekropol. Putivnyk. Lviv, 480 s. [In Ukrainian].
5. Lupiy, H. (1996). Lvivskyi istoryko-kulturnyy muzey-zapovidnyk «Lychakivskyi tsvyntar»: Putivnyk. Lviv: Kamenyar [In Ukrainian].
6. Baczyńska, M. (1937). Przewodnik po cmentarzach lwowskich Łyczakowskim i Janowskim. Lwów: nakładem Polskiego Towarzystwa Opieki nad Grobami Bohaterów [In Ukrainian].
7. Ilustrowany przewodnik po Lwowie i powszechnej wystawie krajowej. Towarzystwo dla rozwoju i upiększenia miasta. Z drukarni W. Łozińskiego.

- (Zarządca W. J. Weber). Lwów, 1894.
8. Jaworski, F. (1908). Cmentarz Gródecki we Lwowie. Z 11 rycinami w tekście. Lwów: Nakł. T-wa miłośników przeszłości Lwowa, 49 s. [In Ukrainian].
 9. Medyński, A. (1937). Ilustrowany przewodnik po cmentarzu Łyczakowskim. Lwów, 119 s. [In Ukrainian].
 10. Orłowicz, M. (1925). Ilustrowany przewodnik po Lwowie ze 102 ilustracjami i planem miasta. Lwów-Warszawa, 275 s. [In Ukrainian].

ANNOTATION

Havryshkevych Ihor. Lychakiv necropolis: memory anthropology pages. The article is dedicated to the unique cultural and artistic memorial, Lychakiv Cemetery Historical and Cultural Museum-Reserve. A brief history of necropolis foundation is considered, and general statistics of monuments (burials and tombstones) of different periods of Lviv history are presented. Special attention is paid to those memorial objects that have a special cultural and artistic value, in particular those of authorship of famous sculptors of XIX – XX centuries: G. Vitver, brothers A. and J. Shimzer, P. Evtel, Y. Markovsky and others. Due to the large number of memorial sites related to prominent personalities of the past, selected museum objects of one of the trails along the paths of the Lychakiv necropolis are considered. It gave a possibility to see in the historical retrospective the fate of many famous people, representatives of different nationalities, branches of activity, social statuses. Among them are such famous figures as V. Ksechunovych, A. Bachevsky, L. Dunin-Borkovsky, F. Mazoch, M. Bauer, M. Shock, M. Poninskaya, A. Grottger, A. and V. Manastyrsky, as well as honorary Lviv citizens of the late XX – beginning of XXI century. The historical-cultural and cultural-anthropological approach made it possible to see the necropolis known throughout Europe as a place of actualization of high cultural meanings, inherent in previous historical periods, indirectly through the activities of prominent personalities.

Keywords: Museum-Reserve, Lychakiv necropolis, historical memory, anthropology of memory, public status, tombstone, memorial sculpture, artistic image, artistic style.